

Jiří Wolker

(1900 Prostějov – 1924 Prostějov)

Jiří Wolker byl český básník.

*Jeden z **nejnadanějších představitelů proletářského umění** a zároveň člen literární skupiny **Devětsilu**, která zpočátku proklamuje proletářské umění, později **avantgardní umělecké směry** (poetismus).*

Život:

Jiří Wolker se narodil v dobře situované rodině bankovního úředníka v Prostějově. Zde vystudoval gymnázium a poté odešel **studovat práva do**

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Prahy, kde zároveň navštěvoval literární přednášky. Měl velmi blízko k **umění** díky **literárnímu, hudebnímu i výtvarnému nadání**.

Již od dětství trpěl velmi vážnou plicní chorobou – **tuberkulózou**, které nakonec předčasně v mladém věku **podlehl**.

Jiří Wolker žil a tvořil ve vile **na Svatém Kopečku** u Olomouce. Tato vila dnes nese název vila Jiřího Wolкера a je kulturní památkou.

*„Zde leží Jiří Wolker, básník, jenž miloval svět
a pro spravedlnost jeho šel se bít.
Dřív než moh' srdce k boji vytasit,
zemřel – mlád dvacet čtyři let.“*

(Wolkerův vlastní epitaf)

socha Jiřího Wolкера v Prostějově

Literárněhistorický kontext

Se jménem Jiřího Wolкера je spojován nový umělecký směr počátku 20. let 20. století – **proletářské umění**.

Proletářské umění je český literární směr 20. let 20. století.

Inspirací byla marxistická filozofie a **sen o revoluční přeměně světa**.

Základy položil roku **1922 Jiří Wolker** ve své stati *Proletářské umění*.

Zobrazuje především **dělnickou třídu, její útlak a vykořisťování**.

Typickými znaky je **nenávisť k válce, touha po spravedlivém světě**.

Proletářská poezie se chce stát **kolektivní záležitostí**, má **rétorické rysy**, **je určena k recitaci a má agitační cíl**.

V této době mnoho mladých básníků sympatizuje s levicí (KSČ). Program proletářské literatury se formoval v časopisech Kmen, Červen, Var (redigování S. K. Neumanem).

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V duchu proletářské poezie vzniká **první avantgardní skupina Devětsil** (1920), na jejíž půdě se později ve 20. letech rozvinul **poetismus**.

Období **proletářské poezie končí** smrtí jejího hlavního představitele Jiřího Wolker. Přesto najdeme proletářská díla i u **J. Hory, J. Seiferta a K. Biebla**.

Zodpovězte kontrolní otázky:

1. Odkud pocházel a kde pobýval básník Jiří Wolker?
2. Proč předčasně zesnul?
3. V jaké době vzniká proletářské umění?
4. Jmenujte základní znaky proletářské poezie.
5. Uveďte hlavní představitele proletářského umění.
6. Popište sdružení Devětsil.

Literární tvorba:

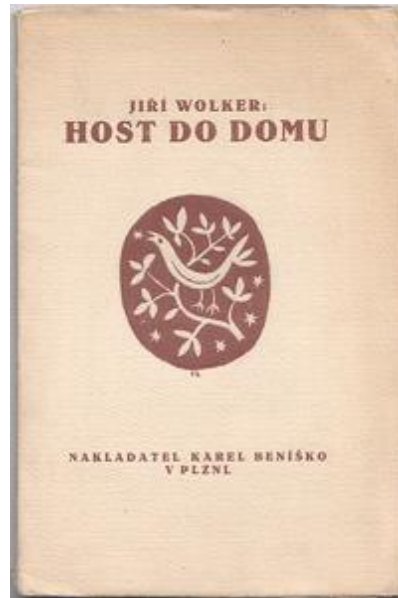
Jiří Wolker psal především **básně**, ale známé jsou i některé **prozy a dramata**.

1) Poezie

Host do domu

- sbírka, která vznikla z gymnaziálních prací
- vliv vitalismu (F. Šrámek)
- tzv. **poezie prostých věcí** – chlapecký pohled na svět, optimismus, radost ze života, harmonie, blízký vztah k nejobyčejnějším věcem, důvěra v život, pokora, soucit s chudými a trpícími
- prostý verš (motivy srdce, metafory, personifikace)
- závěrečná báseň Svatý Kopeček (původně samostatná) – odlišnost, autor opouští idylické pojetí světa (vlivem politických událostí 20. let), změna výrazu, první polytematická báseň v naší literatuře (=pásmo)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Přečtěte si následující básně:

Pokora

Stanu se menším a ještě menším,
až budu nejmenším na celém světě.

Po ránu, na louce, v létě
po kvítku vztáhnu se nejmenším.

Zašeptám, až se obejmú s ním:

„Chlapečku bosý,
nebe dlaň o tebe opřelo si
kapičkou rosy,
aby nepadlo.“

Kamna

Myslím, že v poledne každý den
by mohl být květnově tichý a slavný,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

kdyby všechny plotny u kamen
mohly být jako louky na jaře.
Maminky-sluníčka
v kuchyních by se nad nimi točily a smály,
žehnaly by je zlatýma rukama
a ony — jako ta země pod náma -
v odplatu za to by daly
růst na sobě chlebům a koláčům
tak jako květinám polním,
co rostou z lásky a tepla.
V poledne by je maminky otrhaly,
na stůl postavily čerstvé a vonící:
„Vezměte z našich rukou, moji nejmilejší,
kyticí!“

Poštovní schránka

Poštovní schránka na rohu ulice,
to není nějaká lecjaká věc.
Kvete modře,
lidé si jí váží velice,
svěřují se jí docela,
psaníčka do ní házejí ze dvou stran,
z jedné smutná a z druhé veselá.
Psaníčka jsou bílá jako pel

a čekají na vlaky, lodě a člověka,
aby jak čmelák a vítr je do dálek
rozesel
— tam, kde jsou srdce,
blizny červené
schované v růžovém okvětí.
Když na ně psaní doletí,
narostou na nich plody

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Věci

Miluji věci, mlčenlivé soudruhy,
protože všichni nakládají s nimi,
jako by nežily,
a ony zatím žijí a dívají se na nás
jak věrní psi pohledy soustředěnými
a trpí,
sladké nebo trpké.

že žádný člověk k nim nepromluví.
Ostýchají se první dát do řeči,
mlčí, čekají, mlčí,
a přeci
tolik by chtěly trochu si
porozprávět!
Proto miluji věci
a také miluji celý svět.

Vyberte si jednu z přečtených básní a charakterizujte ji blíže:

1. Uveďte *hlavní motivy* básně.
2. Charakterizujte *verš*.
3. Vyhledejte příklady *metafor* a *personifikace*.
4. Proč patří tyto básně do tzv. *poezie prostých věcí*?
5. Co odkazuje k tomu, že autorem básní je mladý člověk?

Těžká hodina

- nejvýznamnější sbírka proletářské poezie
- úvodní báseň **Těžká hodina** – vypovídá o změně (srdce chlapecké pohřbíváno) a mění se v srdce muže (ruce, mozoly, statečnost), nutnost zničit starý svět a vybudovat svět nový a lepší
- dále **sociální balady** – mají již jinou podobu než balada klasická v 19. století

- Zopakujte si charakteristické znaky klasické balady.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Zopakujte si charakteristické znaky sociální balady.
- Uveďte k oběma typům balady představitele a díla, která již znáte z předchozího studia.

- v baladě K. J. Erbena je člověk drcen silou osudu a nemůže se bránit, naproti tomu u Wolker je **člověk drcen sociálními problémy, ale může se bránit**
- sbírka je velmi silně **levicově laděna, je pesimistická**
- Wolker se v této sbírce ztotožňuje s programem proletářského kolektivismu
- balady se odehrávají **v městském prostředí**, líčí zde **špatné sociální poměry**
- např. Balada o nenarozeném dítěti, Balada o snu, Balada o očích topičových

Přečtěte si sociální baladu a odpovězte na otázky uvedené na závěr:

Balada o nenarozeném dítěti

Nejdříve se na sebe usmáli,
potom se do sebe zamilovali
u lucerny na nábřeží,
kde voda běží a běží
a lidé stojí, jako by odrazem světla na ní byli.
Nakonec se spolu políbili.

Milenci jsou lidé bohatí,
pokladů mají, že jich nelze vypočítati:
ruce, oči, prsa a ústa.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

"Za město, má milá,
vede cestička bílá
a za městem hluboko v obilí
se zelené meze zrodily.
Tam poklady své spočítáme,
tam si je věrně odevzdáme,
aby nám neshořely
nebo neodletěly
jako ptáci
ohniváci."

Za město šli a večer už byl,
o lásku nadarmo nikdo neprosil;
i mladí se smějí milovat,
i chudí se smějí milovat,
z lásky se člověk narodil,
za město šli a večer už byl.

Zprvu se bránila,
zprvu se bála,
nakonec se ale přece odevzdala.

Proč bych mu tělo své nedala,
tělo své z krve a života,
když jsem mu srdce už dala,
své srdce z krve a života?

Láska je žena a muž
láska je chleba a nůž.
Rozřízl jsem tě, milá má,
z pecnu bílého.

Když nohy domů se vracely,
daleko bylo od dveří k posteli,
když noc hoří, peřiny nehřejí,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

té noci na srdci se jí
dětská ústa narodila.
Té noci plakaly čtyři holé stěny,
že těžko, těžko bude dát
hladovým ústům krajíc ukrojený.

Měsíc nad městem svítící
se třikrát naplnil a dvakrát has',
když po třetí hasl nad černou ulicí,
dětská ústa k srdci promluvila:
Maminko milá,
já jsem láska,
která by ráda se narodila!

Když to slyšela,
k milému běžela.
Pokojík jeho byl smutný a studený
jak těžká hlava mezi slabými rameny.

Když se to oba dověděli,
na pelest sedli.
Tiší byli, bledí byli,
k lásce a zabití sbírali síly.

"Dnes
naše srdce, milá má,
a ostatních srdcí tisíce
jsou jenom na pultu hospodské sklenice.
Stačí se zpítí zahořklým rtům.
Nalili krev jsme a vypili rum.
Statisíce lidí se milovalo,
žádné dítě se nenarodilo z nich,
- ni naše se nesmí narodit.
To není hřích,
to je jen bída."

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Slunce už nesvítí,
hvězdy už nezáří,
odešli k lékaři
milenci dva.

Tam nevede cesta bílá a měkká,
tam se jde po schodech z kamene
a v čekárně se čeká,
až dveře strašlivě zavřené
se otevrou pohledem žlutým a kosým
a řeknou: Prosím!

Lékař měl ruce z karbolu
a slova z ledu:
"Nemocné ženy léčit nedovedu,
spravuji jenom zlámané věci."

Blůzičku svlékl,
prsty jí na prsa bubnoval
smuteční pochod.

Ó ženo,
slyšíš ten hlas,
co na prsu hořel ti?
Teď naposled zakřičel ještě.
Teď zhas'.
On zatím stál
u dveří, na prahu pokoje stál.
Však oči jej zradily a nestály s ním,
křečovitě kráčely za její bolestí,
za její bolestí, za vozem pohřebním,
kola skřípěla, podzimním vítr vál.
Udělal jsem to já?
Já jsem to udělal.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

"Podej mi, můj milý, ruku,
až půjdem po schodech dolů.
Už nejsem statečná a budu plakati,
že z bohatství všeho
mně v kapse zbyla jen lahvička eumenolu,
že jsem jen rána,
mrtvýma rukama dítěte zobjímaná.

Já nejsem žena,
já jsem hrob.
Dvě oči na mně stojí, jako dvě svíčky,
co na podzim hoří za dušičky,
a nikdo se nade mnou nemodlí.
I žena chce svět lepší a jinačí
a žena jen pláče, když ruce na to jí nestačí."

Večer
mnoho milenců smutných je,
že to, co žít mohlo, nežije,
a mnozí ani smutní nejsou,
protože to nedovedou.

Slunce na zemi svítilo
a stromy zůstaly lysé,
lidé se na zemi milují
a láska nenarodí se.

Nenarodí se?

Otázky k textu:

1. Popište *epickou stránku díla*. Proč nemohou mít mladí milenci dítě?
2. Doložte, že se jedná o *sociální baladu*.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. Charakterizujte *prostředí/dějiště*.
4. Co vše je v této básni *kritizováno*?
5. Charakterizujte *verš*.

2) Próza

Pokus o moderní sociální pohádku: **O milionáři, který ukradl slunce, O kominíkovi**

3) Dramata

Tři aktovky z doby, kdy už byl Wolker velmi nemocný: **Tři hry** (Nemocnice, Hrob, Nejvyšší oběť)